

A SURVEY OF IDIOMS RECOGNITION, DIFFICULTIES & TRANSLATION STRATEGIES OF 3RD-YEAR STUDENTS MAJORING ENGLISH LANGUAGES AT SCHOOL OF FOREIGN LANGUAGE - THAI NGUYEN UNIVERSITY

Le Vu Quynh Nga

TNU - School of Foreign Language

ARTICLE INFO		ABSTRACT
Received:	16/5/2022	Idioms are a difficult language element, causing many difficulties for students in the translation process. This article presents a survey on the English Languages juniors' ability to recognize English and Vietnamese idioms in their learning and translating, the difficulties they meet, and the strategies they apply to translate the texts with idioms. The research was carried out in both quantitative and qualitative directions, through surveys, interviews and tests, to answer 3 research questions: How is the junior's ability to recognize idioms? What are the difficulties that students meet when translating idioms? And what are the strategies they often apply in the process of translating idioms? The results of the study show that students' ability to recognize idioms is only average; students still have difficulty in translating idioms, and more importantly, the students are still confused with the strategies to use in the translation process.
Revised:	14/6/2022	
Published:	14/6/2022	
KEYWORDS		
Qualitative & quantitative research		
Translation		
Culture		
Idioms		
Translation strategies		

KHẢO SÁT KHẢ NĂNG NHẬN DIỆN THÀNH NGỮ, NHỮNG KHÓ KHĂN VÀ CHIẾN LƯỢC DỊCH THÀNH NGỮ CỦA SINH VIÊN NĂM 3 - NGÀNH NGÔN NGỮ ANH TRƯỜNG NGOẠI NGỮ - ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN

Lê Vũ Quỳnh Nga

Trường Ngoại ngữ - ĐH Thái Nguyên

THÔNG TIN BÀI BÁO		TÓM TẮT
Ngày nhận bài:	16/5/2022	Thành ngữ là một yếu tố ngôn ngữ khó, gây nhiều khó khăn cho sinh viên trong quá trình học dịch. Bài báo này trình bày một khảo sát về khả năng nhận diện thành ngữ tiếng Anh và tiếng Việt của sinh viên năm 3 ngành Ngôn ngữ Anh - Đại học Thái Nguyên trong quá trình học dịch, những khó khăn của các em trong quá trình dịch và những chiến lược mà các em áp dụng vào trong quá trình dịch. Nghiên cứu được thực hiện theo cả 2 hướng là định lượng và định tính, thông qua các phiếu khảo sát, phỏng vấn và làm bài kiểm tra, nhằm trả lời 3 câu hỏi nghiên cứu là Khả năng nhận diện thành ngữ của sinh viên ở mức độ nào? Những khó khăn mà sinh viên gặp phải khi dịch thành ngữ là gì? Và Những chiến lược mà sinh viên thường áp dụng trong quá trình dịch thành ngữ là gì? Kết quả của nghiên cứu cho thấy khả năng nhận diện thành ngữ của sinh viên chỉ ở mức trung bình; sinh viên còn gặp khó khăn trong quá trình dịch thành ngữ và đặc biệt là sinh viên còn mơ hồ với những chiến lược được áp dụng trong quá trình dịch thuật.
Ngày hoàn thiện:	14/6/2022	
Ngày đăng:	14/6/2022	
TỪ KHÓA		
Nghiên cứu định lượng, định tính		
Dịch thuật		
Văn hóa		
Thành ngữ		
Chiến lược dịch		

DOI: <https://doi.org/10.34238/tnu-jst.5993>

Email: levuquynhnga.sfl@tnu.edu.vn

1. Giới thiệu

Trong quá trình học các môn Biên dịch Tiếng Anh (bao gồm Dịch Tiếng Anh và Biên dịch Tiếng Anh) tại Trường Ngoại ngữ - Đại học Thái Nguyên (sau đây được viết tắt là ĐHTN), người học sẽ có cơ hội được tiếp cận với những kỹ thuật dịch từ cơ bản đến nâng cao, những bài dịch từ dễ đến khó, nhằm mục đích không chỉ là dạy học, mà còn là định hướng nghề nghiệp cho người học, để người học hình dung được công việc dịch thuật mà mình có thể sẽ làm sau khi tốt nghiệp. Và trong những kiến thức ngôn ngữ và ngoài ngôn ngữ được tiếp cận trong những môn học này, yếu tố văn hóa thường được xếp vào nhóm kiến thức ngoài ngôn ngữ, dạng tương đồng ngôn ngữ trên mức đơn vị từ vựng (equivalence above word level), thuộc nhóm kỹ thuật dịch khó, và được đưa vào học phần Biên dịch Tiếng Anh. Yếu tố này đòi hỏi kiến thức ngôn ngữ và kiến thức văn hóa vững chắc từ phía người học. Trong rất nhiều phạm trù văn hóa, phạm trù gây nhiều khó khăn cho sinh viên trong quá trình dịch chính là thành ngữ, trong cả tiếng Việt và tiếng Anh. Bài viết này hướng đến thực hiện một khảo sát để thấy được một cách hệ thống những khó khăn mà sinh viên năm 3, ngành Ngôn ngữ Anh - Trường Ngoại ngữ - ĐHTN đang gặp phải trong quá trình dịch văn bản.

Đã có nhiều nghiên cứu được thực hiện trên khắp thế giới về thành ngữ và dịch thành ngữ, trong đó tiên phong đề cập cụ thể đến lĩnh vực này là Baker [1, tr. 63 - 81]. Theo Baker, *“thành ngữ nằm cuối bảng trong danh mục các loại cụm từ cố định (collocations) trong tiếng Anh cả về sự linh hoạt về hình thức và sự thông suốt về nghĩa. Chúng là những hình mẫu ngôn ngữ cố định, cho phép cực ít hoặc không một chút thay đổi nào trong hình thức, và nghĩa của chúng không thể được hiểu bằng nghĩa của từng yếu tố ngôn ngữ đơn lẻ tạo nên chúng”*. Nhận định này của Baker đã được thừa nhận bởi nhiều nhà nghiên cứu ngôn ngữ và được nhà nghiên cứu Hoàng Phê [2, tr. 915] phát biểu lại trong cuốn Từ điển Tiếng Việt như sau: *“Thành ngữ là một tập hợp từ cố định đã quen dùng mà nghĩa (của nó) thường không thể giải thích đơn giản bằng nghĩa của các từ cấu tạo nên nó”*. Xuất phát từ định hướng của M. Baker, có nhiều nghiên cứu chỉ ra tầm quan trọng của thành ngữ trong ngôn ngữ và dịch thuật, cũng như những khó khăn của người dịch trong quá trình dịch những thành ngữ này [3] - [7]. Có những nghiên cứu cụ thể hơn, đề cập đến những khó khăn trong quá trình dịch đối chiếu thành ngữ tiếng Anh và thành ngữ của một ngôn ngữ khác, như tiếng Ả rập hoặc tiếng Việt [8] - [10], hoặc đề cập đến việc dịch thành ngữ trong một tác phẩm văn học hoặc âm nhạc cụ thể [11], [12]. Không chỉ thế, còn có những nghiên cứu cụ thể hơn nữa, đi sâu tìm hiểu nhiều khía cạnh khác nhau của thành ngữ, tìm hiểu về những loại thành ngữ khác nhau như thành ngữ chỉ động vật, thành ngữ thể thao, thành ngữ chỉ các bộ phận cơ thể người, thành ngữ chỉ quần áo, và cả thành ngữ chỉ màu sắc [13], [14]. Nhiều thành ngữ trong số đó là những thành ngữ thường xuyên được sử dụng, nhưng có một số thành ngữ cũng đã trở nên lỗi thời, ít được sử dụng do những yếu tố tác động của lịch sử, chính trị, văn hóa và xã hội.

Được thúc đẩy từ những nghiên cứu về thành ngữ của các nhà nghiên cứu trong và ngoài nước, tác giả thực hiện một nghiên cứu khảo sát những khó khăn mà sinh viên năm thứ 3 ngành Ngôn ngữ Anh của Trường Ngoại ngữ gặp phải trong quá trình dịch thành ngữ từ tiếng Việt sang tiếng Anh và tiếng Anh sang tiếng Việt. Sau nhiều năm dạy các môn dịch tại Trường Ngoại ngữ, tác giả nhận thấy nhiều sinh viên có kiến thức văn hóa yếu, không chỉ với tiếng Anh mà còn với tiếng mẹ đẻ là tiếng Việt. Mỗi khi dịch 1 văn bản có chứa những yếu tố văn hóa ở mức khó như những yếu tố văn hóa chuyên biệt của mỗi quốc gia hoặc thành ngữ, tục ngữ, sản phẩm dịch của hầu hết sinh viên không tốt, chưa đáp ứng được yêu cầu của giảng viên và của chính môn học. Thông qua khảo sát này, tác giả muốn tìm hiểu sự quen thuộc của sinh viên với những thành ngữ trong tiếng Anh và tiếng Việt, khả năng phán đoán nghĩa của những thành ngữ đó, cũng như khả năng dịch những thành ngữ đó từ tiếng Anh sang tiếng Việt hoặc từ tiếng Việt sang tiếng Anh.

2. Phương pháp nghiên cứu

Nghiên cứu được thực hiện theo cả 2 phương pháp là định lượng và định tính, nhằm thu thập được thông tin từ đối tượng nghiên cứu là 7 giảng viên giảng dạy các học phần Biên - Phiên dịch và 80 sinh viên năm thứ 3 ngành Ngôn ngữ Anh tại Trường Ngoại ngữ - ĐHTN. Sinh viên có sự

khác biệt về trình độ ngôn ngữ và hứng thú với dịch thuật, điều này thể hiện ra qua bảng điểm các môn kỹ năng Nghe - Nói - Đọc - Viết và bảng điểm môn Dịch Tiếng Anh (là môn học trước của môn Biên dịch Tiếng Anh) của sinh viên.

2.1. Câu hỏi nghiên cứu

Nghiên cứu hướng đến trả lời 03 câu hỏi:

- ✓ Khả năng nhận diện thành ngữ của sinh viên như thế nào?
- ✓ Những khó khăn mà sinh viên gặp phải khi dịch thành ngữ là gì?
- ✓ Những chiến lược mà sinh viên thường áp dụng trong quá trình dịch thành ngữ là gì?

2.2. Đối tượng nghiên cứu

Nghiên cứu được thực hiện trên 07 giảng viên và 02 nhóm, tổng là 80, sinh viên năm thứ 3 ngành Ngôn ngữ Anh, đang tham gia học phần Biên dịch Tiếng Anh trong học kỳ 2 năm học 2021 - 2022. 07 giảng viên của Tổ Dịch - Khoa Tiếng Anh - Trường Ngoại ngữ - ĐHTN đều là những người có kinh nghiệm dạy các học phần dịch thuật. Giảng viên có thâm niên dạy dịch lâu nhất là 11 năm, và giảng viên có kinh nghiệm dạy dịch ít nhất là 3 năm rưỡi. Với kinh nghiệm dạy các học phần dịch thuật như vậy, giảng viên có thể rút ra những nhận định chung nhất về những vấn đề mà sinh viên ngành tiếng Anh của trường hay gặp phải trong quá trình học dịch. Đối với 80 sinh viên thì những sinh viên này đã hoàn thành học phần Dịch Tiếng Anh 1, đã có những kiến thức cơ bản về lý luận và thực tế dịch các văn bản văn hóa - xã hội ở mức độ trung cấp. Học phần Biên dịch Tiếng Anh là học phần tiếp nối của học phần Dịch Tiếng Anh 1, với lý thuyết dịch tập trung vào cung cấp cho sinh viên những kỹ thuật dịch có liên quan đến những vấn đề văn hóa ở mức độ chuyên sâu như Phân loại các loại văn hóa trong ngôn ngữ, Thành ngữ & Những cụm từ cố định, Ẩn dụ, và chuyên biệt như Kinh tế & Các hợp đồng kinh tế, Ngôn ngữ Pháp lý. Bài tập dịch cho sinh viên cũng là những bài ở mức độ cao cấp.

2.3. Thu thập dữ liệu

Quá trình thu thập dữ liệu được tiến hành từ đầu học kỳ 2 năm học 2021 - 2022 với những công cụ thu thập dữ liệu như sau:

2.3.1. Phiếu điều tra

Có 3 phiếu điều tra được thiết kế đáp ứng việc nghiên cứu. 1 phiếu được phát cho 07 giảng viên cùng tham gia giảng dạy các học phần dịch thuật khác nhau. Phiếu này điều tra những đánh giá của giảng viên về khả năng nhận diện, cũng như khả năng dịch thành ngữ tiếng Anh và tiếng Việt. Phiếu thứ 2 được thiết kế và phát cho 80 sinh viên, nhằm xác định những khó khăn mà sinh viên gặp phải trong quá trình dịch thành ngữ, và những chiến lược thường được sinh viên áp dụng trong quá trình dịch thành ngữ. Các phiếu điều tra được xây dựng theo đường hướng của Goode & Hatt [15] nhằm đảm bảo được độ tin cậy cho nghiên cứu. Phiếu điều tra dành cho giảng viên được xây dựng với các câu hỏi đóng (Closed-ended questions) như Câu hỏi dẫn (Leading questions - nhằm xác định mức độ Tốt đến Không tốt), Câu hỏi về độ quan trọng (Importance questions), hoặc Câu hỏi lựa chọn theo thang đo Likert. Phiếu điều tra dành cho sinh viên có bổ sung thêm những câu hỏi mở (Open-ended questions) bên cạnh những câu hỏi đóng như trong phiếu điều tra dành cho giảng viên, nhằm tạo cơ hội cho người được hỏi đưa thêm những phản hồi hoặc gợi ý, tăng cường tính bao quát của nghiên cứu. Những câu hỏi này giúp nhà nghiên cứu có được những thông tin cần thiết, trả lời những vấn đề nêu ra trong các câu hỏi nghiên cứu.

2.3.2. Phỏng vấn

Tác giả thực hiện 07 phỏng vấn đối với 07 giảng viên đang tham gia giảng dạy các học phần dịch thuật trong trường, nhằm xác nhận, bổ sung thêm một số nhận định của giảng viên với những câu hỏi được đưa ra trong phiếu điều tra. Phần phỏng vấn dành cho các giảng viên là hình

thức phỏng vấn không cấu trúc, được diễn ra như một cuộc trao đổi kinh nghiệm giảng dạy bình thường giữa các giảng viên. Bằng việc nghiên cứu những câu trả lời từ phiếu khảo sát của mỗi giảng viên, tác giả sẽ đặt thêm những câu hỏi nhằm xác minh những vấn đề còn nghi vấn. Tác giả cũng thực hiện 01 phỏng vấn nhóm đối với 20/80 sinh viên, nhằm xác nhận lại những khó khăn của sinh viên trong quá trình dịch thành ngữ, và đi đến một sự thống nhất cao với những vấn đề mà sinh viên trình bày trong các câu trả lời của phiếu khảo sát.

2.3.3. Bài kiểm tra

Cuối cùng, tác giả của nghiên cứu đã thiết kế 01 bài kiểm tra cho 02 nhóm sinh viên, để khảo sát mức độ nhận diện thành ngữ của sinh viên và khả năng dịch những thành ngữ này từ tiếng Anh sang tiếng Việt, và ngược lại. Đồng thời, thông qua kết quả của bài kiểm tra, tác giả cũng có thể thấy được những chiến lược mà sinh viên thường áp dụng trong quá trình dịch thành ngữ. Những chiến lược dịch thành ngữ đã được giảng viên phụ trách giảng dạy trong phần bài học “Dịch thành ngữ và những cụm từ cố định”.

Bài kiểm tra có 02 phần, phần 1 gồm 20 câu thành ngữ, 10 câu tiếng Anh, 10 câu tiếng Việt. Những câu này được thiết kế theo kiểu bài tập chọn đáp án đúng. Các thành ngữ được chọn được trải đều từ mức độ quen thuộc đến không quen thuộc, ngắn đến dài, dễ đến khó. Sự phân loại thành ngữ dựa trên kinh nghiệm sử dụng thành ngữ tiếng Anh và tiếng Việt của chính giảng viên, với những điều chỉnh, bổ sung và góp ý từ phía những giảng viên khác cùng dạy các học phần dịch thuật. Ngoài ra, những thành ngữ tiếng Anh đã được kiểm tra bằng từ điển Cambridge trực tuyến, nhằm xác định mức độ sử dụng ngôn ngữ của chúng. Có những thành ngữ ở mức độ B1, nhưng cũng có những thành ngữ ở mức độ B2, C1 hoặc thậm chí C2. Mỗi thành ngữ sẽ được thiết kế thành một câu hỏi điền từ, với 3 lựa chọn cho sẵn A, B, C. Phần 2 gồm 10 câu văn, 5 tiếng Anh, 5 tiếng Việt; mỗi câu đều có 1 thành ngữ ở bên trong. Nhiệm vụ của sinh viên là dịch những câu văn này từ ngôn ngữ nguồn sang ngôn ngữ đích. Sau khi dịch xong, sinh viên ghi rõ chiến lược dịch mình áp dụng cho phần dịch là gì. Bài kiểm tra này được sinh viên làm trong 1 tiết học, 50 phút.

3. Kết quả và bàn luận

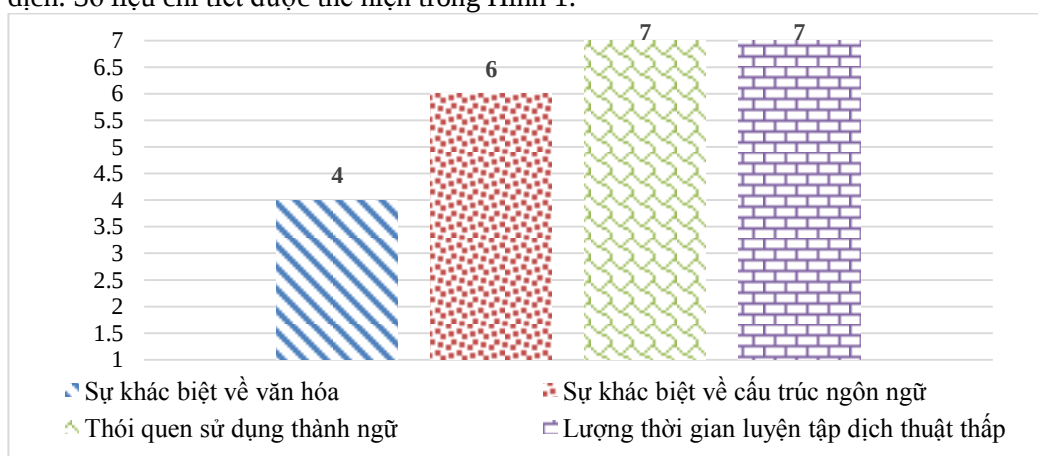
3.1. Đánh giá chung của giảng viên về khả năng nhận diện thành ngữ của sinh viên

Đối với 07 giảng viên giảng dạy các học phần Biên - Phiên dịch tại Trường Ngoại ngữ - Đại học Thái Nguyên tham gia khảo sát, 100% giảng viên cho rằng mặc dù thành ngữ là một mảng ngôn ngữ quan trọng trong quá trình chuyển ngữ, khả năng nhận diện thành ngữ của sinh viên ngành Ngôn ngữ Anh là thấp, trong đó mức độ nhận diện thành ngữ tiếng Anh thấp hơn rất nhiều so với thành ngữ tiếng Việt. Nguyên nhân thứ 3 và nguyên nhân thứ 4 nhận được sự nhất trí cao của 7/7 giảng viên, là kết luận rút ra từ kinh nghiệm giảng dạy. Việc sử dụng thành ngữ trong dịch thuật không phải là ưu tiên của hầu hết sinh viên, đồng thời, lượng thời gian luyện tập dịch thuật của sinh viên là rất ít.

Nhiều sinh viên có thói quen sử dụng thành ngữ trong những tình huống giao tiếp bình thường, nhưng điều này chỉ giới hạn trong thành ngữ tiếng Việt. Đối với thành ngữ tiếng Anh, sinh viên rất ít dùng, có những em còn hầu như không sử dụng bao giờ trong các sản phẩm dịch thuật. Đối với các môn dịch, từ kết quả của phiếu khảo sát, có thể thấy được hầu hết sinh viên dành khá ít thời gian để luyện tập. Hầu hết sinh viên sẽ chỉ dịch bài khi học trên lớp (3 tiết học, tương đương với 2 tiếng 30 phút) và khoảng 1 - 2 tiếng/ tuần để dịch bài về nhà (nếu có). Đây là lượng thời gian mà các em dành cho việc luyện tập dịch bài trong quá trình học các môn dịch. Nếu không trong thời gian các em học các môn dịch, thời gian luyện tập còn ít hơn nữa.

Ngoài 2 nguyên nhân trên, còn có 2 nguyên nhân khác quan cũng dẫn đến tình trạng kém nhận diện thành ngữ trong sinh viên là Sự khác biệt về văn hóa và Sự khác biệt về cấu trúc ngôn ngữ. 4/7 giảng viên cho rằng nguyên nhân đến từ sự khác biệt về văn hóa, dẫn đến việc dùng các yếu tố từ vựng hoặc cấu trúc ngữ pháp khác nhau trong quá trình xây dựng và sử dụng thành ngữ,

khiến cho việc nhận diện thành ngữ Anh - Việt của sinh viên khác nhau: tiếng Việt thì có thể nhận ra tương đối dễ, hoặc có thể suy đoán, nhưng tiếng Anh thì nếu không phải những thành ngữ quen thuộc, sinh viên sẽ không nhận ra, cũng không biết nên dùng yếu tố từ vựng nào hoặc cấu trúc ngữ pháp nào cho 1 thành ngữ bị khuyết thiếu. Dịch thuật đòi hỏi ở người dịch không chỉ kiến thức ngôn ngữ tốt mà cả kiến thức văn hóa tốt. Các bạn sinh viên đang có lỗ hổng lớn về văn hóa, cũng như khả năng dịch thuật: họ đang ở mức độ hình thành kỹ năng chứ chưa thực sự có kỹ năng dịch thuật. Do vậy, những khoảng trống về văn hóa đã ảnh hưởng lớn đến việc nhận diện và sử dụng thành ngữ trong quá trình dịch của sinh viên. Nguyên nhân này thực ra là nguyên nhân lớn, mà một phần trong đó chính là nguyên nhân thứ 2 là Sự khác biệt về cấu trúc ngôn ngữ được 6/7 giảng viên đồng ý. Do kỹ năng dịch thuật vẫn đang trong quá trình hình thành, các em chưa có được những phân tích chính xác về cấu trúc câu, cú cũng như về ngữ nghĩa của thành ngữ trong bản gốc, từ đó chưa thể đưa ra những lựa chọn chính xác về cấu trúc câu cú và ngữ nghĩa trong bản dịch. Số liệu chi tiết được thể hiện trong Hình 1:

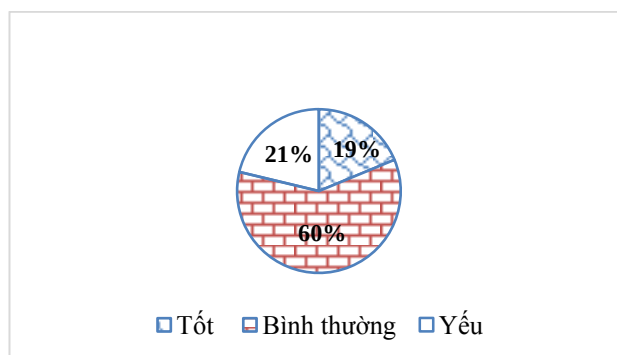
Hình 1. Nguyên nhân dẫn đến khả năng nhận diện thành ngữ thấp của sinh viên

3.2. Đánh giá chung của giảng viên về khả năng dịch thành ngữ của sinh viên

Khi được yêu cầu đưa ra đánh giá về khả năng dịch thành ngữ của sinh viên, 5/7 (71,4%) giảng viên đánh giá khả năng dịch này là Yếu. Chỉ có 2/7 (28,6%) giảng viên cho rằng khả năng dịch thành ngữ của sinh viên năm 3 ngành Ngôn ngữ Anh của trường là đang ở mức Trung bình. Không có giảng viên nào đánh giá Tốt. Nguyên nhân dẫn đến đánh giá Yếu của các giảng viên là Sinh viên chỉ dịch được những thành ngữ quen thuộc, Sinh viên chỉ dịch được theo kiểu dịch ý, Sinh viên chỉ dịch được thành ngữ bằng cách tham khảo cách dịch của người khác từ những nguồn như sách giáo khoa hoặc Internet, hoặc thậm chí là Sinh viên hiểu sai ý của thành ngữ dẫn đến dịch sai. Trong khi đó, đối với 2 giảng viên đánh giá khả năng dịch của sinh viên ở mức Trung bình, họ cho rằng việc sinh viên trong quá trình hình thành kỹ năng dịch thuật có thể dịch được những thành ngữ quen thuộc là kết quả có thể chấp nhận được. Cần có một thời gian dài hơn để các em tích lũy kiến thức ngôn ngữ, kiến thức văn hóa cũng như kinh nghiệm dịch thuật thì mới có thể sử dụng thành ngữ trong quá trình dịch, hoặc dịch được những thành ngữ khó hoặc ít quen thuộc hơn.

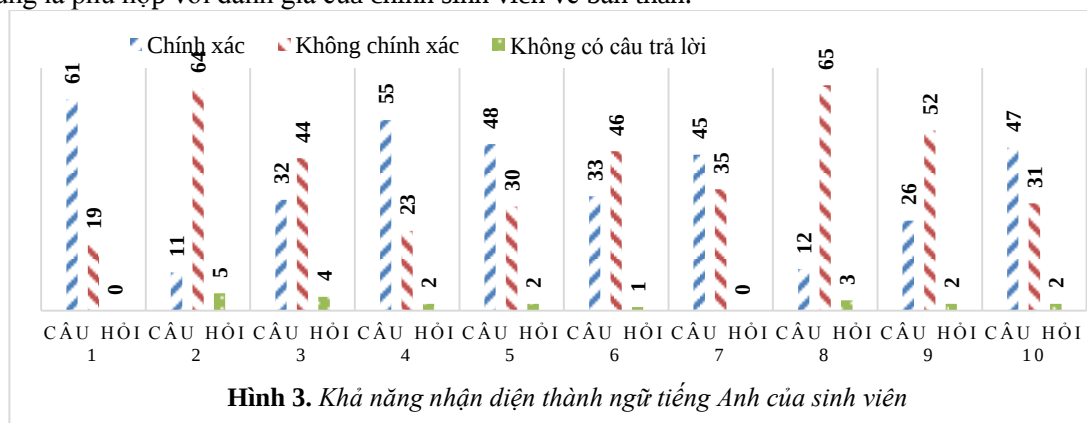
3.3. Khả năng nhận diện thành ngữ Anh - Việt của sinh viên

Từ kết quả của phiếu điều tra và hình 2 cho thấy, 48/80 (60%) sinh viên nhận định khả năng nhận diện thành ngữ của mình là bình thường, 15/80 (19%) sinh viên cho rằng mình nhận diện thành ngữ tốt, và 17/80 (21%) cho rằng khả năng nhận diện thành ngữ của mình còn yếu. Bài kiểm tra được thực hiện sau khi sinh viên làm phiếu khảo sát, đã giúp xác minh những nhận định này.

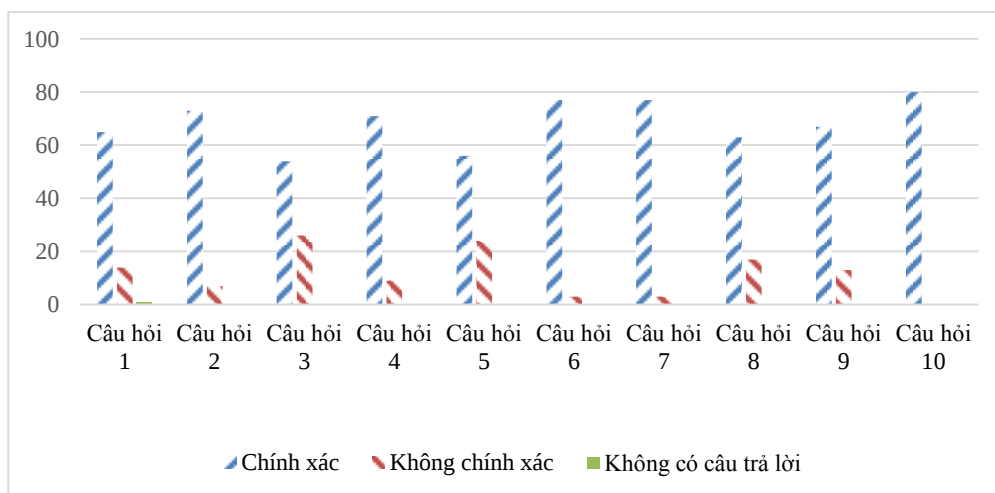
Hình 2. Khả năng nhận diện thành ngữ của sinh viên

Kết quả của phần 1 của bài kiểm tra, với 10 thành ngữ tiếng Anh, sinh viên được yêu cầu chọn đáp án đúng nhất từ 3 lựa chọn A, B, C để hoàn thành các câu thành ngữ, được tổng hợp như ở Hình 3. Trong 10 câu thành ngữ, có 3 thành ngữ 1, 4 và 5 là những thành ngữ quen thuộc; thành ngữ 3, 6, 7 và 10 là những thành ngữ ít quen thuộc hơn; các thành ngữ 2, 8 và 9 là những thành ngữ không quen thuộc. Kết quả lựa chọn đáp án đúng của sinh viên thể hiện rõ khả năng nhận diện của các em đối với từng nhóm thành ngữ. Ví dụ như với nhóm thành ngữ quen thuộc 1-4-5, số lượng sinh viên chọn được đáp án đúng là cao và rất cao, thường là số em trả lời đúng cao hơn gấp 1,5 đến 3 lần so với đáp án sai và không có đáp án. Trong khi đó, với nhóm thành ngữ không quen thuộc 2-8-9 thì số lượng sinh viên chọn được đáp án đúng là rất thấp, thấp hơn từ 2 đến gần hơn 6 lần so với đáp án sai và không có đáp án. Số lượng sinh viên không có đáp án đối với nhóm thành ngữ này cũng cao hơn so với nhóm thành ngữ trước. Với nhóm thành ngữ ít quen thuộc 3-6-7-10, số sinh viên chọn được đáp án đúng xấp xỉ với số sinh viên chọn sai, có câu đúng nhiều hơn, có câu sai nhiều hơn, nhưng chênh lệch là không nhiều. Vẫn có một số sinh viên không chọn đáp án nào. Từ kết quả này có thể thấy được khả năng nhận diện thành ngữ tiếng Anh của sinh viên đang ở mức trung bình, cũng là phù hợp với đánh giá của chính sinh viên về bản thân.

Hình 3. Khả năng nhận diện thành ngữ tiếng Anh của sinh viên

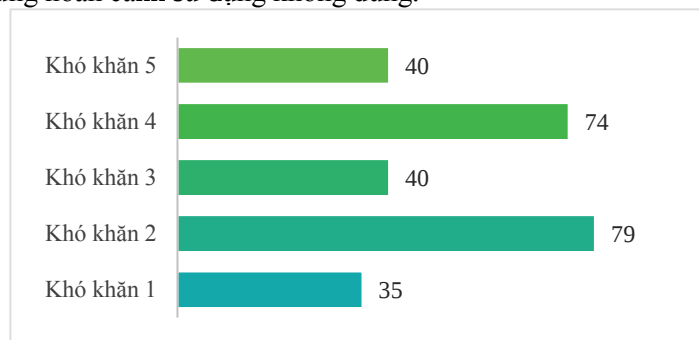
Đối với 10 thành ngữ tiếng Việt, kết quả được trình bày trong Hình 4. Dễ dàng nhận thấy là dù thành ngữ thuộc nhóm quen thuộc, ít quen thuộc hay không quen thuộc thì hầu hết sinh viên vẫn có thể chọn được đáp án đúng từ những lựa chọn cho sẵn. Điều này là hoàn toàn dễ hiểu vì đây là những thành ngữ tiếng Việt - tiếng mẹ đẻ của các em. Từ kết quả này có thể thấy được khả năng nhận diện thành ngữ tiếng Việt của hầu hết sinh viên là rất cao, khác với kết quả thu được từ phiếu điều tra khi có tới 60% sinh viên nhận định khả năng nhận diện thành ngữ của các em chỉ ở mức Bình thường, và chỉ có 19% cho rằng khả năng nhận diện của mình Tốt. Có thể trong quá trình làm phiếu điều tra, các em chỉ nghĩ đến việc nhận diện thành ngữ tiếng Anh chứ không nghĩ đến việc nhận diện thành ngữ tiếng Việt.

Hình 4. Khả năng nhận diện thành ngữ tiếng Việt của sinh viên

3.4. Khó khăn trong quá trình dịch thành ngữ của sinh viên

Quá trình dịch thành ngữ là một quá trình dịch khó, gây khó khăn cho không chỉ sinh viên mà cả những người dịch chuyên nghiệp. Kết quả điều tra những khó khăn của sinh viên trong quá trình dịch thành ngữ được trình bày trong Hình 5. Có 5 khó khăn được liệt kê, từ 1 đến 5, bao gồm Không nhận diện được thành ngữ, Không tìm thấy thành ngữ tương đương về nghĩa thành ngữ (idiomatic meaning) trong ngôn ngữ đích, Không tìm thấy thành ngữ tương đương về nghĩa từ vựng (literal meaning) trong ngôn ngữ đích, Không tìm thấy thành ngữ tương đương trong cả nghĩa từ vựng lẫn nghĩa thành ngữ trong ngôn ngữ đích, Tìm thấy thành ngữ tương đương trong ngôn ngữ đích nhưng hoàn cảnh sử dụng không đúng.

Hình 5. Những khó khăn gặp phải trong quá trình dịch thành ngữ

Đối với nhiều sinh viên thì việc không nhận diện được thành ngữ chính là khó khăn đầu tiên, và có gần 1 nửa trong số sinh viên được hỏi cho rằng họ không nhận diện được thành ngữ. Khó khăn thứ 2 cũng là khó khăn lớn nhất của sinh viên (với 79/80 sinh viên) là Không thể tìm thấy thành ngữ tương đương về nghĩa thành ngữ trong ngôn ngữ đích. Điều này cũng dễ dàng hiểu được vì sinh viên có thể hiểu được nghĩa từ vựng của thành ngữ nhưng lại không thể hiểu được nghĩa thành ngữ của thành ngữ đó. Khó khăn này kéo theo khó khăn thứ 4 chính là sinh viên Không thể tìm thấy cả nghĩa từ vựng và nghĩa thành ngữ của thành ngữ (với 74/80 sinh viên gặp phải). 2 khó khăn này giúp chúng ta hiểu được rằng, nghĩa thành ngữ là yếu tố gây nhiều khó khăn nhất cho sinh viên trong quá trình dịch thành ngữ. Khi sinh viên không thể hiểu được thành ngữ đó đang nói cái gì, họ chắc chắn không thể thực hiện được quá trình dịch. Càng là những thành ngữ ít quen thuộc, sinh viên càng gặp nhiều vấn đề với nghĩa thành ngữ. Cá biệt với những

thành ngữ không quen thuộc thì ngay cả nghĩa từ vựng sinh viên cũng chưa hiểu hết được, ví dụ như thành ngữ *The stupid is the stupid does*. Việc Không thể tìm thấy nghĩa từ vựng của thành ngữ hay Tìm thấy thành ngữ tương đương trong ngôn ngữ đích nhưng hoàn cảnh sử dụng không đúng cũng gây khó khăn cho 1 nửa số sinh viên tham gia khảo sát.

3.5. Chiến lược dịch thành ngữ của sinh viên

Những chiến lược dịch thành ngữ của sinh viên được thu thập thông qua phần 2 của bài kiểm tra, với việc sinh viên được yêu cầu dịch 10 diễn đạt có chứa thành ngữ, 5 diễn đạt chứa thành ngữ tiếng Anh và 5 diễn đạt chứa thành ngữ tiếng Việt. Sau khi dịch các diễn đạt xong, sinh viên ghi chiến lược dịch mà mình áp dụng vào trong quá trình dịch. Kết quả được trình bày trong Bảng 1:

Bảng 1. Kết quả đánh giá bài dịch và chiến lược dịch được áp dụng

Kết quả dịch thành ngữ thu được		Chiến lược dịch	
Chấp nhận được	Không chấp nhận được	Chính xác	Không chính xác
70	10	55	25
58	22	34	46
24	56	68	12
75	5	57	23
67	13	54	26
59	21	41	39
58	22	46	34
69	11	57	23
47	32	47	33
74	6	56	24

Với những bản dịch thu được, phần lớn đều là những bản dịch có thể chấp nhận được dựa trên những tiêu chí chấm như Sự chính xác về từ vựng, Sự chính xác về ngữ pháp, Sự chính xác về thành ngữ được lựa chọn và Sự phù hợp về ngữ nghĩa. Có những thành ngữ như số 1, 2, 4 và 5 (thành ngữ tiếng Anh) có số lượng bản dịch chấp nhận được cao vượt trội so với số lượng bản dịch không chấp nhận được. Những thành ngữ tiếng Việt kiểu này là 6, 7, 8 và 10. Vẫn có những thành ngữ có số lượng bản dịch không chấp nhận được rất cao, như thành ngữ số 3 - cao gần gấp đôi số bản dịch chấp nhận được, và số 9 với con số chênh lệch giữa hai loại bản dịch chấp nhận được và không chấp nhận được tương đối nhỏ, chỉ là 15 bài.

Đối với những chiến lược dịch được sinh viên áp dụng trong quá trình dịch, tác giả coi như những bản dịch không được chấp nhận sẽ đồng thời là những bản dịch chọn chiến lược dịch sai, và cả những bản dịch chấp nhận được nhưng lại ghi chiến lược sai. Có một thực trạng mà tác giả nhận thấy là sinh viên vẫn còn nhầm lẫn về các chiến lược dịch. Có thể bản dịch của sinh viên đang là tuân theo chiến lược Dịch mượn, nhưng khi gọi tên thì sinh viên lại gọi là Dịch bằng cách giải nghĩa. Hoặc có thể bản dịch đang theo chiến lược Dịch bằng cách sử dụng 1 thành ngữ có hình thức và nghĩa tương đương trong ngôn ngữ đích, nhưng sinh viên lại gọi là Dịch bằng cách sử dụng 1 thành ngữ có nghĩa tương đương. Tuy nhiên, hơn một nửa số sinh viên vẫn có thể gọi đúng tên chiến lược mà họ sử dụng trong quá trình dịch. Từ việc gọi đúng tên hay gọi nhầm tên chiến lược dịch thì giảng viên vẫn có thể coi đó là những dấu hiệu để lưu ý, có biện pháp bổ sung kiến thức lý thuyết và bài tập thực hành cho sinh viên, nhằm giúp các bạn nắm được chính xác các chiến lược dịch hơn và áp dụng hợp lý hơn vào bài dịch của mình.

4. Kết luận

Những kết quả nghiên cứu được trình bày trên đây đã đưa ra một cái nhìn khái quát về khả năng nhận diện thành ngữ Anh - Việt của sinh viên năm 3 ngành Ngôn ngữ Anh tại Trường Ngoại ngữ - ĐHTN, những khó khăn mà sinh viên gặp phải cũng như những chiến lược mà họ áp dụng trong quá trình dịch thành ngữ từ tiếng Việt sang tiếng Anh và ngược lại. Khả năng nhận

diện thành ngữ của sinh viên còn thấp, đặc biệt là thành ngữ tiếng Anh. Quá trình dịch của các em cũng gặp nhiều khó khăn trong việc lựa chọn chiến lược dịch, và đưa ra được những bản dịch chấp nhận được cả về mặt nội dung và hình thức. Dịch thuật là một môn học khó, đòi hỏi nhiều sự đầu tư hơn về kiến thức và kỹ năng xử lý văn bản từ người học so với các kỹ năng thực hành tiếng khác. Tìm hiểu, sử dụng và tạo thói quen sử dụng thành ngữ trong quá trình dịch thuật là một kỹ năng quan trọng đối với bất cứ người dịch nào, bất cứ bài dịch nào. Với những kết quả có được từ nghiên cứu này, giảng viên có thể thực hiện những thay đổi, bổ sung hoặc là đối với tài liệu học tập hoặc là đối với tài liệu hỗ trợ để sinh viên nắm chắc kiến thức, đạt được kết quả dịch thuật cao nhất. Nghiên cứu mới chỉ thực hiện được trên một nhóm sinh viên nhỏ năm thứ 3 chuyên ngành Ngôn ngữ Anh, chưa khái quát được tình hình của các chuyên ngành khác. Cần có những nghiên cứu riêng biệt khác về các nhóm sinh viên khác, hoặc một nghiên cứu tổng quát hơn để nắm được những vấn đề về dịch thành ngữ mà hầu hết sinh viên các ngành tiếng Anh trong trường đang phải đối mặt, đồng thời tìm ra hướng giải quyết phù hợp.

TÀI LIỆU THAM KHẢO/ REFERENCES

- [1] M. Baker, *In Other Words - A Coursebook on Translation*. London: Routledge, 1992, pp. 63-81.
- [2] P. Hoang, *Vietnamese Dictionary*. Danang: Danang Publisher, 2013.
- [3] S. M. Hassan and M. F. Tabassum, "Strategies of Translating Idioms," *British Journal of English Linguistics*, vol. 2, no. 3, pp. 14-29, 2014.
- [4] S. Huet and P. Langlais. "Translation of Idiomatic Expressions Across Different Languages: A Study of the Effectiveness of TransSearch," in *Where Humans Meet Machines: Innovative Solutions to Knotty Natural Language Problems*, A. Neustein and J. A. Markowitz. New York: Springer, 2013, pp. 185-209.
- [5] S. H. Rasul, "Translation of Idioms across Languages," *Transletters International Journal on Translation and Interpreting*, vol. 1, no. 1, pp. 121-141, 2018.
- [6] A. Shojaei, "Translation of Idioms and Fixed Expressions: Strategies and Difficulties," *Theory and Practice in Language Studies*, vol. 2, no. 6, pp. 1220-1229, 2012.
- [7] A. Adelnia and H. V. Dastjerdi, "Translation of idioms: A Hard Task for the Translator," *Theory and Practice in Language Studies*, vol. 1, no. 7, pp. 879-883, 2011.
- [8] T. A. Le, "An Investigation into English and Vietnamese Idioms," PhD. Thesis, University of South Bohemia, Czech Republic, 2019. [Online]. Available: https://wstag.jcu.cz/StagPortletsJSR168/Pages/DispatcherServlet?pp_destElement=%23ssSouboryStudentuDivId_2162&pp_locale=cs&pp_reqType=render&pp_portlet=souboryStudentuPagesPortlet&pp_page=souboryStudentuDownloadPage&pp_nameSpace=G227158&soubidno=178148. [Accessed December 2021].
- [9] G. S. Khalil, "Overcoming Difficulties in Translating Idioms from English into Arabic," *Iraqi Academic Scientific Journals*, vol. 35, no. 53, pp. 1-16, 2010.
- [10] A. Khau, "Strategies for Translating English Idioms into Vietnamese: An Analytical Approach," *Proceedings of The 8th OpenTESOL International Conference*, 2020, pp. 383-397.
- [11] Y. Lu, "Selective Translation of Idioms Translation in Journey to the West," *Proceedings of International Conference on Education, Language, Art and Intercultural Communication*, 2014, pp. 381-385.
- [12] N. Abdelaal and A. Alazawie, "Translation Strategies in the Translation of Idioms in Shakespeare's Romeo & Juliet," *Utopía y Praxis Latinoamericana*, vol. 24, no. Esp.5, pp. 275-290, 2019.
- [13] R. Fityan and M. Azcutia, "TRANSLATING IDIOMS OF COLOUR: an Examination of the Relationship of Idioms of Colour Between English, Arabic and Spanish Languages," *RUDN Journal of Language Studies, Semiotics and Semantics*, vol. 8, no. 4, pp. 930-938, 2017.
- [14] S. Li, "Translation of English Idioms about Colors from the Perspective of Functional Equivalence Theory," *Proceedings of International Conference Education and Management*, 2021, pp. 1-4.
- [15] W. J. Goode and P. K. Hatt, *Methods in Social Research*. McGraw Hill: US, 1974.